

Venskabspagten

Vi har nylig gjort en lille rejse og higer alt efter en større. Hvorhen? Til Sparta! Til Mykene! Til Delfi! Der er hundrede steder ved hvis navne hjertet slår af rejselyst. Det går til hest, op ad bjergstier, hen over krat og buske, den enkelte rejsende kommer frem som en hel karavane. Selv rider han forud med sin argojat, en pakhest bærer kuffert, telt og proviant, et par soldater følge efter til hans beskyttelse. Intet værtshus med velopredt seng venter ham efter den trættende dagsrejse, teltet er tit hans tag i den store, vilde natur, argojaten koger dér en pilaf¹ til aftensmad. Tusinde myg omsuser det lille telt, det er en ynkelig nat, og i morgen går vejen over stærkt opsvulmede floder. Sid fast på din hest at du ikke skyller bort! Hvad løn er der for disse besværligheder? Den største! Den rigeste! Naturen åbenbarer sig her i al sin storhed, hver plet er historisk, øje og tanke nyder. Digteren kan synge derom, maleren give det i rige billeder, men virkelighedens duft, der for evig trænger ind og forbliver i beskuerens tanke, mægter de ikke at gengive.

Den ensomme hyrde oppe på fjeldet ville ved en simpel fortælling af én af sit livs begivenheder måske bedre end rejsebeskrivere kunne oplukke øjet for dig, som i nogle enkelte træk vil skue hellenernes land.

Lad ham da tale! Om en skik, en smuk, ejendommelig skik, skal hyrden hist på bjerget fortælle os: Venskabspagten.

»Vort hus var klinet af ler, men dørkarmen var riflede marmorsøjler, fundet hvor huset blev bygget. Taget nåede næsten til jorden, det var nu sortbrunt og hæsligt, men da det blev lagt, var det blomstrende oleander og friske laurbærgrene hentet bag bjergene. Der var snævert om vort hus, klippevæggene stod stejle opad og viste en nøgen, sort farve. Øverst på dem hang ofte skyer som hvide, levende skikkelser. Aldrig hørte jeg her en sangfugl, aldrig dansede mændene her til sækkepibernes toner, men stedet var helligt fra gamle tider, navnet selv minder derom, Delfi kaldes det jo! De mørke, alvorlige bjerge lå alle med sne. Det øverste, som skinnede længst i den røde aftensol, var Parnas. Bækken nær ved vort hus strømmede ned derfra og var også engang hellig, nu plumrer æslet den med sine fødder, dog strømmen rinder fort og vorder atter klar. Hvor jeg mindes hver plet og dens hellige, dybe ensomhed! Midt i hytten blev ilden tændt, og når den hede aske lå højt og glødende, blev brødet bagt deri. Lå sneen ude rundt om vor hytte så den næsten var skjult, da syntes min mor glædest, da holdt hun mit hoved mellem sine hænder, kyssede min pande og sang de viser som hun ellers aldrig sang, thi tyrkerne, vore herrer, led dem ikke, og hun sang: »På Olympens top i den lave granskov sad en gammel hjort, dens øjne var tunge af tårer. Røde, ja, grønne og blegblå tårer græd den, og en råbuk kom forbi: »Hvad fejler dig dog at du græder så, græder røde, grønne, ja, blegblå tårer?« »Tyrken er kommet i vor by, han har vilde hunde til sin jagt, en mægtig hob.« »Jeg jager dem over øerne,« sagde den unge råbuk, »jeg jager dem over øerne, i det dybe hav,« men før aftenen faldt på, var råbukken dræbt, og før natten kom, var hjorten jaget og død.« Og når min mor således sang, blev hendes øjne våde, og der sad en tåre i de lange øjenhår, men hun skjulte den og vendte så i

1 Den tillaves af høns, ris og karry.

asken vore sorte brød. Da knyttede jeg min hånd og sagde: »Vi vil slå tyrken ihjel,« men hun gentog af visen: »Jeg jager dem over øerne, i det dybe hav, men før aftenen faldt på, var råbukken dræbt, og før natten kom, var hjorten jaget og død.« I flere nætter og dage havde vi været ensomme i vor hytte, da kom min far. Jeg vidste han bragte mig muslingskaller fra Lepantobugten eller måske endog en kniv, skarp og blinkende. Han bragte os denne gang et barn, en lille, nøgen pige, som han holdt under sin fåreskindspels. Hun var indbundet i et skind, og alt hvad hun havde da hun lå løsnet derfra i min mors skød, var tre sølvmønter bundet i hendes sorte hår. Og far fortalte om tyrkerne der havde dræbt barnets forældre, han fortalte os så meget at jeg drømte derom den hele nat – min far selv var såret, mor forbandt hans arm, såret var dybt. Den tykke fåreskindspels var stivfrossen med blodet. Den lille pige skulle være min søster, hun var så dejlig, så skinnende klar, min mors øjne var ej mildere end hendes. Anastasia, som hun kaldtes, skulle være min søster, thi hendes far var viet til min far, viet efter gammel skik som vi holder den endnu. De havde i ungdoms tid sluttet broderskab, valgt den skønneste og dydigste pige i den hele egn til at vie dem til venskabspagten. Jeg hørte så tit om den smukke, sælsomme skik.

Nu var den lille min søster. Hun sad på mit skød, jeg bragte hende blomster og fjeldfuglens fjer, vi drak sammen af Parnassets vande, vi sov hoved mod hoved under hyttens laurbærtag mens mangen vinter endnu min mor sang om de røde, de grønne og de blegblå tårer. Men jeg begreb endnu ikke at det var mit eget folk hvis tusindfold sorger afspejlede sig i disse tårer. En dag kom der tre frankiske mænd, anderledes klædt end vi. De havde deres senge og telte på heste, og mere end tyve tyrker, væbnede med sabler og geværer, ledsagede dem, thi de var pashaens venner og havde brev fra ham. De kom kun for at se vore bjerge, for i sne og skyer at bestige Parnas og betragte de sælsomme, sorte, stejle klipper om vor hytte. De kunne ikke rummes inde i den, og de led heller ikke røgen, som gik hen under loftet ud ad den lave dør. De spændte deres telte ud på den snævre plads ved vor hytte, stegte lam og fugle og skænkede søde, stærke vine, men tyrkerne turde ikke drikke deraf.

Da de rejste, fulgte jeg dem et stykke på vejen, og min lille søster Anastasia hang indsyet i et gedeskind på min ryg. En af de frankiske herrer stillede mig mod en klippe og tegnede mig og hende så levende som vi stod der, vi så ud som én eneste skabning. Aldrig havde jeg tænkt derover, men Anastasia og jeg var jo også som én, altid lå hun på mit skød eller hang på min ryg, og drømte jeg, så var hun i mine drømme.

To nætter efter indtraf andre folk i vor hytte, de var væbnede med knive og geværer. De var albanesere, kække folk, som min mor sagde. De blev der kun kort, min søster Anastasia sad på den enes skød. Da han var borte, havde hun to og ikke tre sølvmønter i sit hår. De lagde tobak i papirstrimler og røg deraf, og den ældste talte om vejen de skulle tage, og var uvis om den. »Spytter jeg opad,« sagde han, »så falder det i mit ansigt, spytter jeg nedad, så falder det i mit skæg.« Men en vej måtte vælges. De gik, og min far fulgte. Lidt efter hørte vi skud, det knaldede igen. Der kom soldater i vor hytte, de tog min mor, mig og Anastasia. Røverne havde haft tilhold hos os, sagde de, min far havde fulgt dem, derfor måtte vi bort. Jeg så røvernes lig, jeg så min fars lig, og jeg græd til jeg sov. Da jeg vågnede, var vi i fængsel, men stuen var ikke elendigere end den i vor egen hytte, og jeg fik løg og harpikset vin, som de hældte af den tjærede sæk, bedre havde vi det ikke hjemme.

Hvor længe vi var fanget, det ved jeg ikke, men mange nætter og dage gik. Da vi vandrede ud, var det vor hellige påskefest, og jeg bar Anastasia på min ryg, thi min mor var syg. Kun

langsomt kunne hun gå, og der var langt før vi nåede ned mod havet, det var Lepantos bugt. Vi trådte ind i en kirke der strålede med billeder på gylden grund. Engle var det, o, så smukke, men jeg syntes dog at vor lille Anastasia var lige så smuk. Midt på gulvet stod en kiste fyldt med roser, det var den Herre Kristus der lå som dejlige blomster, sagde min mor, og præsten forkyndte: Kristus er opstanden! Alle folk kyssede hverandre, enhver holdt et tændt lys i sin hånd, jeg fik selv et, den lille Anastasia et, sækkepiberne klang, mændene dansede hånd i hånd fra kirken, og udenfor stegte kvinderne påskelam. Vi blev indbudt, jeg sad ved ilden, en dreng, ældre end jeg, tog mig om min hals, kyssede mig og sagde: »Kristus er opstanden!« Således mødtes første gang vi to, Aftanides og jeg.

Min mor kunne flette fiskenet, det gav her ved bugten en god fortjeneste, og vi blev i lang tid ved havet – det dejlige hav der smagte som tårer og mindede ved sine farver om hjortens gråd, snart var det jo rødt, snart grønt og atter igen blåt.

Aftanides forstod at styre en båd, og jeg sad med min lille Anastasia i båden, der gik på vandet som en sky går i luften. Når solen da sank, blev bjergene mere mørkeblå, den ene bjergrække tittede over den anden, og længst borte stod Parnas med sin sne, i aftensolen skinnede bjergtoppen som et glødende jern, det så ud som om lyset kom indefra, thi den skinnede længe i den blå, glinsende luft, længe efter at solen var nede. De hvide søfugle slog med deres vinger i vandspejlet, ellers var her så stille som ved Delfi mellem de sorte fjelde. Jeg lå på min ryg i båden, Anastasia sad på mit bryst, og stjernerne ovenover skinnede endnu stærkere end lamperne i vor kirke. Det var de samme stjerner, og de stod ganske på det samme sted over mig som når jeg sad ved Delfi uden for vor hytte. Jeg syntes til sidst at være der endnu – da plaskede det i vandet, og båden vippede stærkt – jeg skreg højt, thi Anastasia var faldet i vandet, men Aftanides var lige så hurtig, og snart løftede han hende op til mig. Vi tog hendes klæder af, vred vandet bort, og klædte hende så på igen, det samme gjorde Aftanides ved sig selv, og vi blev derude til tøjet igen var tørt, og ingen vidste vor skræk for den lille plejesøster hvis liv Aftanides jo nu havde del i.

Det blev sommer! Solen brændte så hedt at løvtræerne visnede, jeg tænkte på vore kølige bjerge, på det friske vand derinde. Min mor længtes også, og en aften vandrede vi igen tilbage. Hvor der var tyst og stille! Vi gik over den høje timian, der dog duftede endnu skønt solen havde hentørret dens blade. Ikke en hyrde mødte vi, ikke en hytte kom vi forbi, alt var stille og ensomt, kun stjerneskuddet sagde at det levede deroppe i himlen. Jeg ved ikke om den klare, blå luft lyste selv, eller det var stjernernes stråler. Vi så godt alle bjergenes omrids. Min mor gjorde ild, stegte løgene hun bragte med, og jeg og den lille søster sov i timianen uden at frygte for den fæle smidraki², hvem luen står ud af halsen, endsige frygte for ulven og sjakalen. Min mor sad jo hos os, og det troede jeg var nok.

Vi nåede vort gamle hjem, men hytten var en grushob, der måtte bygges en ny. Et par kvinder hjalp min mor, og i få dage var murene rejst og et nyt tag af oleander lagt hen over dem. Min

2 Den græske overtro lader dette uhyre blive til af det slagtede fårs uopskårne mave der slænges hen på marken.

mor flettede af skind og bark mange hylstre til flasker, jeg passede præsternes³ lille hjord. Anastasia og de små skildpadder var mine legekammerater.

En dag fik vi besøg af den kære Aftanides. Han længtes så meget efter at se os, sagde han, og han blev hele to dage hos os.

Efter en måned kom han igen og fortalte os at han skulle med et skib til Patras og Korfu. Os måtte han først sige farvel, en stor fisk bragte han med til min mor. Han vidste at fortælle så meget, ikke blot om fiskerne nede ved Lepantobugten, men om konger og helte der engang havde hersket i Grækenland ligesom tyrkerne nu.

Jeg har set rosentræet sætte knop og denne i dage og uger blive en udfoldet blomst. Den blev det før jeg begyndte at tænke over hvor stor, smuk og rødmende den var. Således gik det mig også med Anastasia. Hun var en dejlig udvokset pige, jeg en kraftig knøs. Ulveskindene på min mors og Anastasias seng havde jeg selv fået af dyret der faldt for min bøsse. År var hengået.

Da kom en aften Aftanides, slank som et rør, stærk og brun. Han kyssede os alle og vidste at fortælle om det store hav, om Maltas fæstningsværker og Egyptens sælsomme gravsteder. Det klang forunderligt, som en af præsternes legender. Jeg så med en slags ærbødighed op til ham.

»Hvor du ved meget!« sagde jeg, »hvor du kan fortælle!«

»Du har dog engang fortalt mig det smukkeste!« sagde han, »du har fortalt mig hvad der aldrig er gået ud af min tanke, den smukke, gamle skik om venskabspagten. Den skik som jeg ret har mod på at følge. Bror, lad os to også, som din og Anastasias far gjorde det, gå til kirken. Den skønneste og uskyldigste pige er Anastasia, søsteren, hun skal vie os sammen. Ingen har dog en skønnere skik end vi grækere!«

Anastasia blev rød som det friske rosenblad, min mor kyssede Aftanides.

En times vandring fra vor hytte, der hvor fjeldene bærer muldjord, og enkelte træer skygger, lå den lille kirke. En sølvlampe hang foran alteret.

Jeg havde mine bedste klæder på, de hvide fustaneller foldede sig rigt ned over hofterne, den røde trøje sad snæver og stram, der var sølv i kvasten på min fez, i mit bælte sad kniv og pistoler. Aftanides havde sin blå klædning som græske sømænd bærer den, en sølvplade med Guds mor hang på hans bryst, hans skærf var kostbart som kun de rige herrer kunne bære det. Enhver så nok vi to skulle til en højtid. Vi gik ind i den lille, ensomme kirke, hvor aftensolen skinnede gennem døren ind på den brændende lampe og de brogede billeder i gylden grund. Vi knælede på alterets trin, og Anastasia stillede sig foran os. En lang, hvid kjortel hang løst og let omkring hendes smukke lemmer, hendes hvide hals og bryst var bedækket med en sammenkædning af gamle og nye mønter, de dannede en hel, stor krave. Hendes sorte hår var lagt op på hovedet i en eneste bukkel der holdtes ved en lille hue af sølv- og guldmønter fundet i de gamle templer. Skønnere pynt havde ingen græsk pige. Hendes ansigt lyste, hendes øjne var som to stjerner.

Alle tre læste vi stille vor bøn, og hun spurgte os: »Vil I være venner i liv og død?« – Vi svarede: »Ja.« »Vil I hver, hvad der endogså sker, huske min bror er en del af mig? Min

3 En bonde som kan læse, bliver tit præst og kaldes allerhelligste herre. Almuen kysser jorden når den møder ham.

hemmelighed er hans, min lykke er hans! Opofrelse, udholdenhed, alt, som for min egen sjæl, rummer jeg for ham!« og vi gentog vort ja. Og hun lagde vore hænder i hinanden, kyssede os på panden, og vi bad atter stille. Da trådte præsten frem fra alterets dør, velsignede os alle tre, og en sang af de andre allerhelligste herrer lød bag altervæggen. Den evige venskabspagt var sluttet. Da vi rejste os, så jeg min mor ved kirkens dør græde dybt og inderligt.

Hvor der var lystigt i vor lille hytte og ved Delfis kilder! Aftenen før Aftanides skulle bort, sad han og jeg tankefulde på klippens skrænt. Hans arm var slynget om mit liv, min om hans hals. Vi talte om Grækenlands nød, om mænd der kunne stoles på. Hver tanke i vor sjæl lå klar for os begge, da greb jeg hans hånd:

»Ét endnu skal du vide! Ét som indtil denne stund kun Gud og jeg ved! Al min sjæl er kærlighed! Det er en kærlighed stærkere end den til min mor og til dig – –!«

»Og hvem elsker du?« spurgte Aftanides, og han blev rød på ansigt og hals.

»Jeg elsker Anastasia!« sagde jeg – og hans hånd sitrede i min, og han blev hvid som et lig. Jeg så det, jeg begreb det! Og jeg tror også min hånd skælvede, jeg bøjede mig hen imod ham, kyssede hans pande og hviskede: »Jeg har aldrig sagt hende det! Hun elsker måske ikke mig! – Bror, husk på, jeg så hende daglig, hun er vokset op ved min side, vokset ind i min sjæl!«

»Og din skal hun være!« sagde han, »din! – Jeg kan ikke lyve for dig og vil ikke heller. Jeg elsker hende også! – Men i morgen tager jeg bort. Vi ses igen om et år, da er I gift, ikke sandt? – Jeg har nogle penge, det er dine! Du må tage dem, du skal tage dem!« stille vandrede vi over fjeldet. Det var sildig aften da vi stod ved min mors hytte.

Anastasia holdt lampen hen imod os da vi trådte ind, min mor var der ikke. Anastasia så forunderlig vemodigt på Aftanides. »I morgen går du fra os!« sagde hun, »hvor det bedrøver mig!«

»Bedrøver dig,« sagde han, og jeg syntes der lå en smerte deri, stor som min egen. Jeg kunne ikke tale, men han tog hendes hånd og sagde: »Vor bror dér elsker dig, har du ham kær? I hans tavshed er just hans kærlighed!« Og Anastasia sitrede og brast i gråd, da så jeg kun hende, tænkte kun på hende. Min arm slog jeg om hendes liv og sagde: »Ja, jeg elsker dig!« Da trykkede hun sin mund til min, hendes hænder hvilede om min hals, men lampen var faldet på gulvet, der var mørkt uden om os, som i den kære, stakkels Aftanides' hjerte. Før dag stod han op, kyssede os alle til afsked og drog bort. Min mor havde han givet alle sine penge til os. Anastasia var min brud og nogle dage derefter min hustru!«